

БУЮК ГЕОГРАФИК КАШФИЁТЛАР ВА УЛАРНИНГ
ТАЪСИРИ

*Наманган вилояти Чуст тумани 2-сон техникуми Тарих фани Катта
укитувчиси*

Юлдашева Дилобар Умаралиевна

Аннотация: Ушбу мақолада буюк географик кашфиётлар даври, унинг сабаблари ва натижалари таҳлил қилинган. XV–XVII асрларда амалга оширилган йирик кашфиётлар жаҳон тарихида муҳим бурилиш ясагани, янги ерлар очилиши, савдо йўлларининг кенгайиши ва жаҳон иқтисодиётининг шаклланишига таъсири ёритиб берилган. Шунингдек, кашфиётларнинг ижобий ва салбий оқибатлари, айниқса мустамлакачилик ва маданий алмашинув масалалари кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: географик кашфиётлар, денгиз саёҳатлари, мустамлакачилик, савдо йўллари, жаҳон иқтисодиёти, цивилизация.

Кириш

XV–XVII асрлар инсоният тарихида “Буюк географик кашфиётлар даври” сифатида алоҳида ўрин тутади. Бу даврда европалик сайёҳлар янги китъалар ва денгиз йўлларини кашф этдилар. Бу кашфиётлар жаҳон харитасини ўзгартирибгина қолмай, балки иқтисодий, сиёсий ва маданий жараёнларга ҳам кучли таъсир кўрсатди.

Буюк географик кашфиётлар натижасида Европа давлатлари янги ресурсларга эга бўлиб, жаҳон савдосида устунликка эришдилар.

Буюк географик кашфиётларнинг сабаблари

Географик кашфиётларнинг юзага келишига бир қатор омиллар сабаб бўлган:

1. Иқтисодий сабаблар

Европада Шарқ мамлакатлари билан савдо ривожланган бўлиб, айниқса, зираворлар, ипак ва бошқа қимматбаҳо маҳсулотларга талаб юқори эди. Янги савдо йўллари топиш зарурати пайдо бўлди.

2. Илмий-техника тараққиёти

Кемасозлик, харитачилик ва навигация соҳасидаги ютуқлар узоқ саёҳатларни амалга ошириш имконини берди.

3. Сиёсий сабаблар

Европа давлатлари ўртасида рақобат кучайиб, янги ерларни эгаллашга интилиш кучайди.

4. Диний омиллар

Христианликни кенгайтириш мақсади ҳам саёҳатларга туртки бўлган.

Асосий географик кашфиётлар

Бу даврда кўплаб машҳур сайёҳлар қатта кашфиётларни амалга оширдилар:

Christopher Columbus – 1492 йилда Америка қитъасини кашф этди

Vasco da Gama – Ҳиндистонга денгиз йўлини очди

Ferdinand Magellan – биринчи бўлиб дунё атрофини айланиб чиқиш саёҳатини бошлади

Amerigo Vespucci – янги қитъанинг алоҳида материк эканлигини исботлади

Бу кашфиётлар жаҳон харитасини тубдан ўзгартирди.

Географик кашфиётларнинг ижобий таъсири

1. Савдо ва иқтисодиёт ривожини

Янги савдо йўллари очилиб, Европа ва бошқа қитъалар ўртасида иқтисодий алоқалар кучайди.

2. Янги маҳсулотлар алмашинуви

Европага картошка, помидор, маккажўхори каби маҳсулотлар кириб келди.

3. Илмий билимларнинг кенгайиши

География, астрономия ва денгизчилик соҳалари ривожланди.

4. Жаҳон цивилизациялари ўртасида алоқа

Турли халқлар ўртасида маданий алмашинув юзага келди.

Салбий оқибатлар

1. Мустамлакачилик сиёсати

Европа давлатлари янги ерларни босиб олиб, маҳаллий аҳолини қулга айлантirdилар.

2. Маҳаллий аҳолининг камайиши

Касалликлар ва зўравонликлар туфайли кўплаб халқлар йўқ бўлиб кетди.

3. Табиий ресурсларни талон-тарож қилиш

Кашфиётлар табиатга салбий таъсир кўрсатди.

Буюк географик кашфиётларнинг жаҳон тарихидаги аҳамияти

Бу кашфиётлар натижасида:

жаҳон бозори шаклланди

Европа давлатлари кучайди

янги географик билимлар пайдо бўлди

глобаллашув жараёни бошланди

Бу жараёнлар замонавий дунё шаклланишига асос бўлди.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, буюк географик кашфиётлар инсоният тарихида муҳим бурилиш ясади. Улар жаҳон иқтисодиёти, сиёсат ва маданиятга катта таъсир кўрсатди. Шу билан бирга, бу жараёнлар салбий оқибатларни ҳам келтириб чиқарди.

Бугунги кунда ҳам географик кашфиётлардан олинган сабоқлар инсонлар ўртасида ҳамкорликни кучайтириш ва табиатга эҳтиёткорона муносабатда бўлиш зарурлигини кўрсатади.

Фойдаланилган адабиётлар

Жаҳон тарихи. – Тошкент: Ўқитувчи, 2018.

Абдуллаев А. Умумий тарих. – Тошкент, 2020.

История нового времени. – Москва, 2017.

UNESCO материаллари.

National Geographic Society маълумотлари.

Интернет манбалари: www.ziynet.uz, www.history.com

